

DORPS

HUIZEN

BELLEID OP MAAT

**EEN
HANDREIKING
VOOR
GEMEENTEN**

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
Wat is een dorpshuis? Wat is het probleem? Geld als oplossing?	
2. Beleid op maat	3
Basispakket	
3. Profielen	4
5 profielen Good practices	
4. Globale inhoudsopgave dorpshuizenbeleid	7
5. Beleid maken	8
6. Informatie en ondersteuning	9

1. Inleiding

Het woord dorpshuis is in deze brochure de verzamelnaam voor accommodaties die zich afhankelijk van de regio waar ze staan, Kulturhus, gemeenschapshuis, multifunctioneel centrum, buurthuis, dorpshuis of nog weer anders noemen.

Deze handreiking over dorpshuizenbeleid is geschreven voor gemeenten met dorpshuizen binnen hun grenzen. Het gaat over de relatie tussen de gemeente en hun dorpshuizen. Die relatie heeft door de jaren heen vorm gekregen en is per gemeente verschillend. De gezamenlijke provinciale steunpunten voor dorpshuizen, waarvan de meeste verenigd zijn in de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK), willen de gemeenten stimuleren de omgang met hun dorpshuizen tegen het licht te houden. Daarom vindt u in deze brochure aanbevelingen voor een beleid op maat, passend in elke voorkomende situatie. Deze handreiking zal zeker ook van pas komen bij gemeentelijke herindeling, als beleid van de verschillende fusiepartners moet worden omgezet in een nieuw gezamenlijk beleid. Gemeenten die geen beleid voor dorpshuizen hebben vinden in deze handreiking een basispakket van afspraken. De LVKK vindt dat dit overal een minimum hoort te zijn. Aan gemeenten die al wel regelingen of beleid hebben leggen we een aantal vragen voor waarmee de effectiviteit en de klantvriendelijkheid ervan getoetst kunnen worden. Mocht u na het lezen van deze handreiking behoefte hebben aan een persoonlijk advies, dan is dat in provincies met een steunpunt voor dorpshuizen mogelijk. Achterin de brochure vindt u adresgegevens.

De LVKK

De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen is het samenwerkingsverband van de Provinciale Verenigingen Kleine Kernen en

behartigt de belangen en bundelt de kennis van 1500 dorpsorganisaties en 1850 besturen van dorpshuizen. Sinds 2011 is ook het landelijke overleg van provinciale steunpunten van dorpshuizen onderdeel van de LVKK.

Wat vind je zoal in een dorpshuis?

apotheek, bibliotheek, binnen- en buitensport, bejaardensoos, buitenschoolse opvang, condoleances, cursussen, disco, dorpsraad, exposities, fanfare, film- en theateruitvoeringen, gezamenlijke maaltijden, gymnastiek voor ouderen, huisarts, jeugdhonk, jeugdsoos, kaartclubs, kinderactiviteiten, koersbal, koren, lezingen, peuterspeelzaal, speel-o-theek, stembureau, tandarts, toneelvereniging, uitvaartvereniging, vergaderingen, vrouwenvereniging, yoga en vele andere activiteiten.

Wat is een dorpshuis?

Dorpshuizen hebben een sociaal-culturele functie. Het zijn openbare ontmoetingsplaatsen voor de dorpsbewoners. Ze bieden onderdak aan het verenigingsleven. Ook dragen ze bij aan de sociale cohesie in dorpen waar ze soms nog de enig overgebleven voorziening zijn. Kenmerk van dorpshuizen is dat ze multifunctioneel zijn, waardoor een breed scala aan functies en activiteiten mogelijk is. Daarom worden dorpshuizen wel de spiegel van de plattelandssamenleving genoemd; functies komen en functies gaan, al naar gelang de behoeften van de gebruikers en de actuele thema's in de samenleving. Dorpshuizen worden bestuurd door vrijwilligers. Meestal wordt gekozen voor de stichting als rechtsvorm. De omzet van de bar en het verhuren van ruimten zijn het fundament voor de exploitatie. De draagkracht van de primaire doelgroepen (verenigingen, ouderen, jongeren en initiatiefgroepen) maken een

puur commerciële uitbating van dorpshuizen onmogelijk. Veel dorpshuizen in Nederland draaien helemaal op vrijwilligers. Anderen hebben een beheerder in dienst of hebben de horeca verpacht.

Wat is het probleem?

Veel dorpshuizen zijn verouderd of de wensen van verenigingen en gebruikers zijn veranderd, waardoor de accommodatie niet meer voldoet. Het komt ook voor dat de dorpshuisfunctie in de loop der jaren is versnipperd over aparte gebouwen, waardoor de kosten niet meer op te brengen zijn door de dorpsgemeenschap. Door de veranderingen in bevolkingssamenstelling en leefstijlen kan leegstand ontstaan in bijvoorbeeld scholen, kerken en dorpshuizen. Daarnaast gebeurt het regelmatig dat het verenigingsleven geen onderdak meer heeft omdat de plaatselijke zaalhouder of de kastelein van het dorpscafé de deuren sluit. Al deze ontwikkelingen komen op het bordje terecht van het bestuur van het dorpshuis. Om adequaat te kunnen inspelen op al deze maatschappelijke veranderingen is samenwerking in het dorp en met de gemeente meer dan ooit nodig.

In contacten van dorpshuisbesturen met provinciale steunpunten klinkt soms tevredenheid over de rol die een gemeente voor dorpshuizen speelt. Maar er is ook kritiek. Geluiden als 'de lokale overheid doet niets', 'er is een gebrek aan belangstelling voor wat wij doen', en 'de gemeente geeft met de ene hand maar pakt het met de andere hand weer terug' zijn regelmatig gehoord.

Samenvattend komt het neer op de hartenkreet dat dorpshuisbesturen serieus genomen willen worden en erkenning willen voor de functie die zij vervullen. Anderzijds is het van belang dat dorpshuisbesturen serieus moeite doen hierover met de gemeente in contact te komen en te blijven.

Is geld de oplossing voor het probleem?

Geld is natuurlijk een belangrijk knelpunt, maar niet alles draait om de centen. Het antwoord op de klacht dat er geen aandacht en waardering is voor het werk van de dorpshuisbesturen hoeft niet veel te kosten. En als het over exploitatie gaat blijkt dat een aantal dorpshuizen zichzelf hiermee redt. Zij doen geen beroep op hun gemeenten in de sfeer van exploitatie. Er is zelfs een aantal dorpshuizen dat bij renovatie en groot onderhoud geen beroep op de gemeente doet, ook al is dit soms omdat de gemeente hier geen verantwoordelijkheid voor zichzelf ziet.

In de regel kun je stellen dat dorpshuizen gezien de doelstelling en de doelgroep niet voldoende kunnen reserveren voor grote uitgaven als verbouw, renovatie of calamiteiten. De LVKK vindt dat hier een rol voor gemeenten is weggelegd.

Goede redenen voor een dorpshuizenbeleid

- Gemeente en dorpshuizen weten waar ze inhoudelijk en financieel aan toe zijn.
- Gemeenten die de regie de afgelopen decennia door de privatisering van dorpshuizen zijn kwijtgeraakt, kunnen in een dorpshuizenbeleid afspraken maken waarmee zij weer meer invloed krijgen.
- Daar waar afspraken over communicatie met dorpshuisbesturen zijn gemaakt zal een gemeente bijtijds op de hoogte zijn van problemen. Dan kunnen er snel maatregelen worden genomen, wat meerkosten voorkomt en problemen beheersbaar houdt.
- Gelijkstelling aan andere accommodaties doet geen recht aan dorpshuizen. Ze zijn bijzonder door de combinatie van een brede sociaal-culturele functie, de toegankelijkheid voor alle inwoners en het feit dat ze door vrijwilligers worden bestuurd.

Wie betaalt er voor dorpshuizen?

De eerste dorpshuizen stammen van het begin van de 19e eeuw. Ze werden opgericht als particuliere initiatieven van burgers die zich inzetten voor de arbeidende klasse. Scholing werd ingezet als middel om de kloof tussen de klassen te dichten. Na de Tweede Wereldoorlog was er meer behoefte aan gebouwen die een open huis zijn waar zowel het traditionele verenigingsleven als nieuwere vormen van vrijetijdsbesteding mogelijk zijn. Het Ministerie van Maatschappelijk Werk komt in 1957 met een regeling voor gebouwen die alleen ruimte(n) aanbieden. Het is een subsidieregeling voor de (eerste) bouw- en inrichtingskosten. Hiervan maakten veel dorpshuizen gebruik. De bevolking van kleine kernen vult tekorten bij nieuw- en verbouw vaak aan in de vorm van giften en zelfwerkzaamheid. In de exploitatiekosten krijgen de dorpshuizen geen rijkssubsidie. De meeste provinciale - en gemeentebesturen sloten zich bij de rijkssubsidierегeling aan en kwamen met eigen subsidies met vaak dezelfde voorwaarden. Deze regelingen hadden tot gevolg dat het aantal dorpshuizen flink groeide. Vanaf 1972 kwamen dorpshuizen amper nog voor de rijksregeling in aanmerking. De subsidies van gemeenten werden na 1972 nog wel verstrekt, maar de criteria voor toekenning konden per gemeente sterk verschillen. Die lappendeken van regelingen en beleid is er anno 2013 nog steeds. Er is wel een nieuwe tendens: veel provincies trekken zich gedeeltelijk of helemaal terug uit het sociale domein, wat gevolgen heeft voor dorpshuizen en sommige provinciale steunpunten. En ook gemeenten die moeten bezuinigen slaan de dorpshuizen vaak niet over.

2. Beleid op maat

Wat is een dorpshuizenbeleid?

Dorpshuizenbeleid is er in soorten en maten. Van heel beperkt tot veelomvattend. En natuurlijk, het dorpshuis is meer dan stenen en geen doel op zichzelf. Het dorpshuis is een belangrijk middel voor activiteiten en voorzieningen, kortom voor vitale gemeenschappen. In de visie van de LVKK bestaat het hart van elk dorpshuizenbeleid uit een basispakket met een aantal componenten:

Basispakket

■ Een beschrijving van de sociaal-culturele functie die dorpshuizen voor de gemeenschap hebben en de waarde die de gemeente daaraan hecht.

Dorpshuizen maken ontmoeting van bewoners mogelijk en bieden onderdak aan verenigingen en organisaties. Soms is een dorpshuis de enige accommodatie waar dergelijke activiteiten mogelijk zijn. Daarmee dragen dorpshuizen bij aan het culturele klimaat, de leefbaarheid en de sociale cohesie van kleine kernen. Besturen van dorpshuizen doen hun vrijwillige bestuurlijke werk met het oog op die effecten. Het is een oprechte behoefte om prettig met elkaar samen te willen leven in een dorp dat ruimte biedt aan ontmoeting, ontspanning en cultuur.

Dorpshuisbesturen die hiervoor van de gemeente geen waardering krijgen ervaren dit als een gemis. Door de functie van dorpshuizen in een dorpshuizenbeleid te

benoemen en te erkennen, geeft een gemeente het werk van dorpshuisbesturen status en opent het de weg naar samenwerking.

■ Een beschrijving van de rol van het dorpshuis in het kader van de Wmo.

Met de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hebben de gemeenten een regierol in het benutten en verbinden van de kracht in de samenleving, opdat mensen zolang mogelijk kunnen deelnemen op tal van terreinen. Dorpshuizen zijn daarbij een belangrijke partner, vooral als het gaat om participatie in het domein van de leefomgeving. Dorpshuizen zijn gericht op de ontwikkeling van de gemeenschap en het erbij halen en erbij houden van inwoners. Van oudsher maken ouderen veel gebruik van dorpshuizen. Dit zal de komende jaren alleen maar toenemen door de demografische ontwikkeling van vergrijzing.

Maar door de vermaatschappelijking en de invoering van de Wmo dienen zich ook nieuwe groepen gebruikers aan. De afgelopen jaren worden dorpshuizen steeds meer benaderd door nieuwe dorpsinitiatieven die zich richten op de kwetsbare dorpsgenoten. Het gaat dan onder andere om het opzetten van eetpunten, dagvoorzieningen, klussendiensten, dorpswinkels en vervoersprojecten. Veelal ontstaan deze bewonersinitiatieven los van de instellingen van de jeugdzorg, de psychiatrie en de ouderenzorg. Betrokken dorpsgenoten werken dit soort plannen uit opdat kwetsbare dorpsgenoten zolang mogelijk deel blijven van de eigen dorpsgemeenschap. Zorgcoöperaties zijn hier voorbeelden van.

De Wmo is er nu op gericht dat deze initiatieven van zelfsturende gemeenschappen de ruimte en faciliteiten krijgen. Daarbij dient voorkomen te worden dat er, net zoals in het verleden, weer allerlei aparte voorzieningen en accommodaties voor verschillende doelgroepen ontstaan. Het dorpshuis is bij uitstek geschikt voor de integrale activiteiten en een multifunctioneel gebruik. Daarom is het dorpshuis voor gemeenten de aangewezen partner om initiatieven op het terrein van maatschappelijke ondersteuning te realiseren. Veel besturen van dorpshuizen kunnen wel een steuntje in de rug gebruiken in de dialoog met de Wmo-initiatieven en vervolgens bij eventuele aanpassing van de accommodatie (zie ook good practice Wmo).

■ Afspraken over geregeld overleg met de dorpshuisbesturen.

Als er raakvlakken zijn tussen gemeente en dorpshuizen, zoals in de twee eerdere punten beschreven, is dat een reden voor een goede samenwerking en communicatie. Bijvoorbeeld om gemaakte afspraken te evalueren en om nieuwe plannen te maken. Dorpshuisbesturen verwachten een dergelijke actieve opstelling van hun gemeente. Er is behoefte aan informatie uit de eerste hand en overdracht van kennis. Overleg op politiek niveau kan op diverse manieren, bijvoorbeeld doordat het college of de portefeuillehouder het dorpshuis bezoeken. De dorpshuizen kunnen ook veel van elkaar leren en elkaar inspireren. Een gemeentelijk platform van dorpshuizen kan daarin een functie vervullen en tevens dienen als een aanspreekpunt voor de gemeente.

■ Aanwijzen van een contactambtenaar of gebiedsmanager voor dorpshuizen.

Door een medewerker van de gemeente aan te wijzen als eerste aanspreekpunt voor de dorpshuizen wordt voorkomen dat vrijwilligers namens dorpshuizen de weg kwijtraken op het gemeentehuis. Deze contactambtenaar of gebiedsmanager kan ook behulpzaam zijn bij het tot stand brengen van contacten tussen de verschillende afdelingen binnen de gemeente en de dorpshuizen. In de ontwikkeling van grote investeringsplannen kan deze contactambtenaar een adviesfunctie naar het bestuur van het dorpshuis vervullen.

In hoofdstuk 3 zijn gemeenten op grond van hun omgang met dorpshuizen in vijf genummerde profielen ingedeeld. De profielen hebben een trapsgewijze opbouw. Het begint bij een gemeente die geen relatie met dorpshuizen wil en eindigt bij een gemeente met een dorpshuizenbeleid. Het door ons aanbevolen basispakket kan op diverse manieren worden gecombineerd. In de illustratie is dit weergegeven.

Het basispakket hebben wij links apart gezet en is bedoeld als basis van alle vijf de profielen. Gemeenten in profiel 1 en 2 zitten kwalitatief beneden de streep, profiel 3 is neutraal en gemeenten in de profielen 4 en 5 doen het wat ons betreft het best.

3. Profielen

Wij gaan ervan uit dat uw gemeente in een van de onderstaande profielen past. Het valt er waarschijnlijk niet naadloos mee samen. De werkelijkheid is rijker geschakeerd dan wij in een brochure kunnen schetsen. Maar toch zult u zich in een van de profielen het meest herkennen.

In elk profiel vindt u aandachtspunten, vragen van dorpshuisbesturen en good practices waar u uw voordeel mee kunt doen. Wij nodigen u daarom uit om alle profielen te lezen.

PROFIEL 1: Gemeente wil geen relatie met dorpshuizen, anders dan het verstrekken van vergunningen e.d.

Sommige gemeenten hebben geen relatie met dorpshuizen. De relatie met de dorpshuizen is gelijk aan iedere andere instelling waarvoor de gemeente niet verantwoordelijk is. Desondanks zijn er toch contacten, bijvoorbeeld over het aanvragen van vergunningen, over gemeentelijke lasten, geluidsoverlast,

de vrijwilligersverzekering en mogelijk problemen rond paracommercie. Bij al die contacten kan de gemeente er rekening mee houden dat dorpshuisbesturen uit vrijwilligers bestaan. Wilt u daar als gemeente rekening mee houden, let dan op deze knelpunten:

- Onbekendheid met wet- en regelgeving.
- Ingewikkeld taalgebruik.
- Onbegrijpelijke formulieren.

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- *Graag een actieve rol bij de herziening van de drankvergunning.*
- *Formulieren drankvergunning toespitsen op dorpshuizen.*
- *De 12-dagen regeling omzetten van een aanvraag naar een melding (dorpshuizen mogen twaalf maal per kalenderjaar een ontheffing van de geluidsnormen aanvragen).*
- *Een eenduidig beleid van de gemeente, want veel wet- en regelgeving is al zo vol tegenstrijdigheden.*
- *We zijn heel tevreden over de vrijwilligersverzekering die de gemeente ons heeft aangeboden.*

Valt uw gemeente binnen dit profiel en heeft u bij nader inzien behoefte aan een vastere relatie met de dorpshuizen? Met de vier onderdelen van het basispakket zet u in één keer een grote stap.

PROFIEL 2: Gemeente heeft geen relatie met dorpshuizen, maar wel incidenteel overleg als daar aanleiding voor is

Bedoeld worden gemeenten die geen beleid en geen subsidieverordeningen voor dorpshuizen hebben, maar er wel voor openstaan dat dorpshuisbesturen de gemeente in voorkomende gevallen om steun vragen. De redenen waarom men steun vraagt zijn divers. Denk aan problemen op het gebied van exploitatie, beheer en onderhoud. Maar dorpshuisbesturen kloppen natuurlijk ook aan voor renovatie en verbouw.

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- *Onze gemeente subsidieert niet direct. Ze hebben ons wel indirect geholpen door de bibliotheek in het dorpshuis onder te brengen.*
- *De gemeente heeft geholpen door mee te denken en te werken met een grote verbouwing.*
- *Bij knelpunten proberen wij bij de gemeente aan te kloppen, maar de gemeente doet niets. We redden onszelf, de exploitatie is sluitend. Als de gemeente een subsidiebeleid zou hebben zouden we daar wel gebruik van maken.*

In dit profiel zien we, net als het vorige, weinig voordelen. Niet voor de dorpshuizen maar ook niet voor gemeenten. Als een dorpshuisbestuur bij de gemeente aanklopt met een exploitatietekort of achterstallig onder-

houd leert de praktijk dat gemeenten in dit profiel toch vaak te hulp schieten. Vervelend aan dergelijke verzoeken is dat ze, bij gebrek aan geregelde communicatie, onverwacht en laat komen. Onverwacht wil zeggen dat er door de gemeente niet voor is gereserveerd en laat betekent dat de schade vaak groter is dan wanneer er in een vroeg stadium maatregelen waren genomen. Denk aan ingrijpen bij omzetting of een lekkend dak.

Ondanks dat er geen beleid is waarop dorpshuizen zich kunnen beroepen schrikken gemeenten er vaak voor terug dorpshuizen ten onder te laten gaan. Dat is logisch. Het is ook niet niks zo'n belangrijke voorziening te moeten sluiten. Gemeenten bieden dus toch hulp, maar onder voorwaarden. Bijvoorbeeld dat de bedrijfsvoering wordt aangepast, of dat de ondersteuning echt eenmalig is.

Soms wordt daar aan toegevoegd dat men het dorpshuisbestuur niet meer terug wil zien. Maar dat blijkt na een aantal jaren niet vol te houden als het dorpshuis opnieuw aanklopt. Is het in zo'n situatie niet beter om wel een relatie met het dorpshuis te onderhouden? Blijkbaar zijn er terugkerende problemen die om een oplossing vragen. Gemeente en dorpshuisbestuur kunnen mogelijk tijd en geld besparen door goede afspraken te maken. Gemeenten krijgen daarmee meer grip op de kosten en daarmee op de continuïteit van de dorpshuisvoorziening. Er zijn twee manieren om dorpshuizen die geen eigendom van de gemeente zijn te ondersteunen: door een exploitatiesubsidie en door een ondersteuning bij groot onderhoud. Over de exploitatiesubsidie leest u meer bij profiel 3, over groot onderhoud in het kader hieronder.

Good practice: Ondersteuning van groot onderhoud

Uitgangspunt van een dergelijk beleid is dat het dorpshuisbestuur verantwoordelijk is voor de exploitatie en het dagelijks onderhoud van het dorpshuis en dat de gemeente een bijdrage levert aan het groot onderhoud. Door de verantwoordelijkheid voor de exploitatie bij het dorpshuis te laten sluit zo'n beleid aan op de Wet maatschappelijke ondersteuning, die als uitgangspunt heeft dat burgers in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor hun welzijn.

Een voorbeeld van hoe de regeling werkt: periodiek, meestal om de tien jaar, wordt er een meer jaren onderhoudsplan gemaakt dat om de twee jaar wordt bijgesteld.

De ervaring leert dat dorpshuisbestuurders hiermee een zware taak uit handen wordt genomen, want niet in alle besturen zit voldoende kennis om het onderhoud goed in te schatten. Gemeenten kunnen dit meer

jaren onderhoudsplannen uitbesteden aan een architectenbureau of het zelf uitvoeren. Aantrekkelijker is het om een woningcorporatie te vinden die dit als onderdeel van de maatschappelijke taak wil verzorgen. Er zijn voorbeelden van gemeenten waar dit zo werkt. De gemeente spreekt met de dorpshuisbesturen een percentage van de kosten af die zij van het geplande groot onderhoud voor hun rekening neemt. Het dorpshuisbestuur staat voor het overige deel. Dit beleid kan worden uitgebreid met een regeling voor renovatie en verbouw en zelfs voor nieuwbouw.

Dorpshuizenbeleid voor geprivatiseerde dorpshuizen gebaseerd op groot onderhoud blijkt in de praktijk een goede invulling te zijn. Als dorpshuizen huren van de gemeente of een woningcorporatie dan is deze regeling niet van toepassing, want het groot onderhoud is dan voor de verhuurder.

De voordelen op een rijtje:

- Er ontstaat geen achterstallig onderhoud en er zijn dus geen extra kosten.
- Door niet in de sfeer van exploitatie maar van onderhoud te ondersteunen zullen er minder problemen met paracommercie zijn.
- Een deel van de kosten kan mogelijk door een woningcorporatie worden bijgedragen.
- Ondersteuning van groot onderhoud is mogelijk bij alle beheervormen (dorpshuis wordt door vrijwilligers gerund, er is een beheerder in dienst of het wordt verpacht)
- De gemeente verlicht het werk van de niet altijd deskundige vrijwilligers in de dorpshuisbesturen door een technisch veeleisende taak bij ze weg te halen.
- Door bij te dragen aan groot onderhoud hoeft het dorpshuisbestuur minder te reserveren, wat de druk op de exploitatie verlicht.

PROFIEL 3:

Gemeente heeft een of meer subsidieverordeningen voor dorpshuizen, bijvoorbeeld voor exploitatie of activiteiten.

Dorpshuizen zijn bij deze gemeenten in beeld. Impliciet is er waardering voor hun activiteiten en het is de gemeente wat waard om die te continueren. Er zijn grofweg twee soorten subsidies: die voor de exploitatie en die voor activiteiten. Sommige dorpshuizen krijgen beide.

Aandachtspunten voor gemeenten:

- De elementen van het basispakket dat wij voorstellen (sociaal-culturele functie, rol in de Wmo, communicatie en contactambtenaar) komen in dit subsidiebeleid voor.
- Zijn aanvraagprocedures niet nodeloos ingewikkeld?
- Worden de regelingen en de aanvraagprocedure met de gebruikers geëvalueerd?
- Staan subsidiebedragen in verhouding tot het werk dat aanvrager ervoor moet doen?

- Is het nodig jaarlijks opnieuw te laten aanvragen?
- Als de gemeente niet het dorpshuisbestuur subsidieert maar de gebruikers, wordt daarbij dan rekening gehouden met de continuïteit van het dorpshuis?

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- *De gemeente stelt eisen aan de hoogte van de verhuurprijzen. Omdat de gemeente niet alle verenigingen wil subsidiëren moeten wij de prijzen laag houden. Dat vinden wij niet billijk.*
- *De afhandeling van subsidies is ingewikkeld. 'Je moet een halve accountant zijn'.*
- *Wij zouden graag willen dat de gemeente scholing van vrijwilligers subsidieert.*
- *Wat de gemeente ons aan subsidie geeft betalen we weer terug aan gemeentelijke lasten.*
- *Kunnen de gemeentelijke lasten niet kwijtschelding worden?*

Good practice: Geld voor Wmo-taken

De gemeente Skarsterlân in Fryslân heeft een unieke manier gevonden om dorpshuizen financieel te ondersteunen via Wmo-beleid. Toen dorpshuizen door de stijgende gemeentelijke lasten in de problemen kwamen heeft men onderzocht of kwijtschelding mogelijk was. De gemeente Skarsterlân heeft een dorpshuizenbeleid dat is gebaseerd op eigen verantwoordelijkheid. De dorpshuizen zijn daarom zelf verantwoordelijk voor de exploitatie. In de Wmo herkende men dat principe van eigen verantwoordelijkheid. De gemeente heeft de dorpshuisbesturen voorgesteld om Wmo-taken op zich te nemen met als tegenprestatie het betalen van de gemeentelijke lasten. Omdat de dorpshuizen allemaal al Wmo-taken uitvoerden was dat gauw beslist. De dorpshuizen krijgen nog wel elk jaar een aanslag (omdat de WOZ-waarde nodig is voor het vaststellen van de waterschapslasten), maar ze hoeven die niet te betalen. Dat verrekenet de gemeente. Omdat het dorpshuis geen geld in handen krijgt is het geen subsidie.

Met de dorpshuizen is een driejarige overeenkomst getekend. Daarin is afgesproken dat de dorpshuizen onderzoeken welke extra zorgtaken ze op zich kunnen nemen, zoals bijvoorbeeld gezamenlijke maaltijden voor ouderen. Ieder dorp mag, in de trant van de Wmo, een eigen invulling geven. Als het de sociale cohesie en de leefbaarheid van het platteland maar bevordert. Halverwege en aan het einde van de periode is geëvalueerd. Dat heeft geleid tot verlenging met een nieuwe periode. Meer informatie op www.dorpshuizen.nl/pageid=74 zie bijlage Geld voor Wmo taken.

PROFIEL 4:

Gemeente heeft een accommodatiebeleid waar dorpshuizen een onderdeel van zijn.

In deze gemeenten is er accommodatiebeleid waar dorpshuizen onderdeel van zijn. We mogen er van uitgaan dat een aantal voor dorpshuizen belangrijke zaken hierin is geregeld. Door de diversiteit die dit beleid kan hebben zou het te ver voeren er hier verder op in te gaan. We beperken ons tot enkele aandachtspunten voor dorpshuizen waar gemeenten binnen een accommodatiebeleid rekening mee kunnen houden:

- De elementen van het "basispakket" dat wij voorstellen komen waarschijnlijk niet in het accommodatiebeleid voor.
- Door de schaal kan een gemeentelijk accommodatiebeleid meer bureaucratische regels met zich meebrengen.
- Mogelijk zijn dorpshuisbestuurders onder de in het beleid genoemde accommodaties de enige vrijwilligers. Het gevaar ze als professionals te benaderen ligt daarom op de loer, meer dan in andere vormen van dorpshuizenbeleid.

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- *Wij verwachten een actief en ondersteunend beleid van de gemeente.*
- *Wij worden overvraagd rondom begrotingen, beleidsplannen en meer jaren visies.*
- *Er wordt altijd overdag vergaderd, dus dan moeten wij steeds vrij nemen van ons werk om aanwezig te kunnen zijn. Kan daar rekening mee gehouden worden?*

Zoekt u meer informatie of voorbeelden van dorpshuizenbeleid?

Kijk op www.dorpshuizen.nl/pageid=74 bij de bijlagen. Deze bijlagen vullen wij aan met uw materiaal wanneer u het ons toestuur.

PROFIEL 5:

Gemeente heeft een beleid gericht op dorpshuizen.

Deze gemeenten hebben een beleid speciaal voor dorpshuizen. Wij hopen dat gemeente en de dorpshuizen daarin die zaken hebben geregeld die voor hen van belang zijn. Als ook het basispakket erin zit is dit volgens de LVKK de ideale situatie.

Wat er in het dorpshuizenbeleid is geregeld kan per gemeente behoorlijk verschillen. Tegenwoordig is veel beleid maatwerk. Dat geldt ook voor dorpshuizen. Geen dorpshuis is gelijk aan een ander. Denk aan verschillen in functie, beheervorm, exploitatie en eigendomssituatie. Binnen een gemeente hebben verschillende dorpshuizen vaak hun eigen afspraken en regelingen met de gemeente. Een dorpshuizenbeleid kan hier eenheid in brengen, wat de gemeente tijdswinst oplevert.

Dit is een bijkomend voordeel van dorpshuizenbeleid. Hieronder vindt u een globale inhoudsopgave dorpshuizenbeleid. U kunt de inhoud van uw beleid ermee vergelijken of het als vertrekpunt gebruiken voor een nieuw op te zetten beleid. In beide gevallen is het van belang om te letten op:

- Zijn of worden de dorpshuisbesturen er voldoende bij betrokken?
- Is het beleid voor de vrijwilliger leesbaar?

- Zijn de procedures niet nodeloos ingewikkeld?
- Worden inhoud en bruikbaarheid geëvalueerd?
- Is er voldoende communicatie?

Van dorpshuisbesturen hoorden wij:

- *Op papier is het een geweldig beleid, maar de procedures zijn te bureaucratisch en de communicatie is niet goed.*
- *Onze gemeente heeft het helemaal goed voor elkaar!*

4. Globale inhoudsopgave dorpshuizenbeleid

Misschien overweegt u een (nieuwe) beleidsnota te schrijven over dorpshuizenbeleid. Daar horen volgens ons een aantal elementen in thuis. Hieronder vindt u een overzicht van aandachtspunten.

- Inleiding met overwegingen die hebben geleid tot het dorpshuizenbeleid.
- Beschrijving van de sociaal culturele functie die dorpshuizen voor de gemeenschap hebben en de waarde die de gemeente daaraan hecht (onderdeel basispakket). Hierin kan een beschrijving van de activiteiten worden meegenomen.
- Beschrijving van de rol van het dorpshuis in het kader van de Wmo (onderdeel basispakket).
- Beschrijving van de eigendomsverhouding(en). Deze kunnen binnen een gemeente verschillend zijn, waardoor er op onderdelen in het dorpshuizenbeleid uitzonderingen gemaakt moeten worden.
- Korte beschrijving van de dorpshuizen in de gemeente.
- Organisatiestructuur dorpshuizen (sommige gemeenten kennen een verband van dorpshuizen die een rol speelt in de verdeling van gemeentelijke bijdragen).
- Is de gemeente eigenaar:
  - gebruikersovereenkomst.
- Is het dorpshuis eigenaar:
  - Wie er (financieel) verantwoordelijk is voor de exploitatie?
  - Wie er (financieel) verantwoordelijk is voor klein- en voor groot onderhoud?
  - Omschrijvingen: wat is klein en wat is groot onderhoud.
- Of de gemeente bijdraagt in de kosten van het opstellen van een onderhoudsplan, verbouw, renovatie en eventueel nieuwbouw.

- Afspraken over financiering:
  - Subsidies (exploitatie, activiteiten).
  - Kosten van meer jaren onderhoudsplan.
  - Verdeling bijdragen gemeente en dorpshuizen aan kosten van groot onderhoud, renovatie en nieuwbouw.
  - Subsidiering van gemeentelijke lasten in ruil voor Wmo taken.
  - Eventueel vrijmaken van kapitaalslasten (in het geval van een sanering).
  - Eventueel een bruidsschat (in het geval van sanering).
- Verzekering van de vrijwilligers.
- Hoe de communicatie tussen gemeente en dorpshuizen is geregeld (onderdeel basispakket).
- Aanwijzen van een contactambtenaar of gebiedsmanager voor dorpshuizen (onderdeel basispakket).
- Looptijd en evaluatie.

Eventueel aangevuld met:

- Afspraken over voorwaarden die de gemeente stelt aan de besturen, de beheervorm, democratische inbreng van de gebruikers, rol van de horeca binnen het dorpshuis, de relatie met de commerciële horeca (paracommercie, zie kadertje herziening Drank en horecawet), de algemene plaatselijke verordening en dergelijke.
- Relatie dorpshuizenbeleid en overig gemeentelijk beleid.
- Een toelichting op niet eerder genoemde onderdelen van gemeentelijk beleid, zoals multifunctioneel bouwen, brede scholen, etc.
- Afspraken over vergunningverlening.
- Afspraken m.b.t. het duurzaam gebruik van de dorpshuizen.

Gemeentelijke herindeling als kans

Bij een gemeentelijke herindeling moet uit het diverse (subsidie)beleid van de fusiepartners een nieuw samenhangend beleid worden opgesteld. Dat is het moment voor dorpshuizenbeleid. Als afspraken, subsidieregelingen of beleid van de oude gemeenten te sterk van elkaar verschillen kunnen saneringsmaatregelen in een dorpshuizenbeleid worden opgenomen. Omdat sanering tijd kost moeten er ook overgangsperiodes afgesproken worden.

Vernieuwde Drank & horecawet

Op 1 januari 2013 is de gewijzigde Drank en horecawet in werking getreden. Een van de gevolgen van de nieuwe wet is dat er, bij het vaststellen van de beperkingen die een dorpshuis als para commerciële rechtspersoon krijgt opgelegd, naar de plaatselijke omstandigheden zal worden gekeken. Als er geen reguliere horeca in het dorp aanwezig is of horeca die geen reëel alternatief biedt, is er geen sprake van oneerlijke mededinging en is er geen reden om beperkingen aan de horecaverunning te verbinden.

5. Beleid maken

In diverse gemeenten in Nederland is dorpshuizenbeleid ontwikkeld en door de gemeenteraad vastgesteld. Als u nog aan het begin van dat proces staat is het goed om even tijd te nemen om te bedenken of en hoe u als gemeente de dorpshuizen daarbij betreft. Er zijn verschillende mogelijkheden:

- De traditionele manier is de top-down benadering: het beleid wordt door ambtenaren geschreven op basis van bestaande informatie of desktop research. Daarna volgen een of meer inspraakronden, waarna de eindversie aan de politiek wordt voorgelegd en vastgesteld. Gemeenten kunnen voor deze methode kiezen wanneer er complexe politieke keuzes gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld na een gemeentelijke herindeling en als het een scala aan accommodaties betreft. Door de inspraak strak te regelen blijft het proces voor de gemeente, die in de eerste fase na een fusie toch al veel op zich af ziet komen, beheersbaar. Nadelen van deze manier zijn dat mogelijk goede ideeën van de dorpshuisbesturen ongebruikt blijven en dat het lastiger zal zijn om draagvlak onder de dorpshuisbesturen te vinden.
- Een tussenvorm is dat gemeente en dorpshuisbesturen gezamenlijk aan tafel gaan en op basis van open gesprekken komen tot een agenda en vervolgens een uitwerking. Deze manier vraagt de bereidheid van beide partijen om er samen uit te komen. Voordeel van deze methode is dat er bij het bereiken van een gezamenlijke uitkomst breed draagvlak is.
- Een derde manier is een bottom-up werkwijze: zelfsturing vanuit de dorpsgemeenschappen. In de provincie Limburg heeft dorpshuizensteunpunt Vereniging Spirato (VKKL) hiervoor een werkwijze ontwikkeld die voortbordurt op de ervaringen met dorpsontwikkelingsplannen en de proeftuin Zelfsturing Limburg. Samengevat komt het er op neer dat de dorpshuisbesturen een dorpsoverleg starten dat voor hun kern zelfstandig een accommodatiebeleid maakt, daarbij uit-

gaande van de behoefte en niet van de bestaande voorraad accommodaties. Meer informatie in het aparte kader op deze pagina.

- Alle methoden laten zich combineren met het inschakelen van een deskundige van een provinciaal steunpunt voor dorps-

huizen. Deze kan ideeën aandragen, als klankbord dienen en voorbeelden van elders aandragen. Mogelijk ook helpen bij het vormgeving van het proces en een rol als procesbegeleider vervullen. Niet alle provincies hebben echter een steunpunt. Zie het hoofdstuk Informatie en ondersteuning verderop.

Dorpshuis van de toekomst resultaat van accommodatieplan

Dorpshuizen zijn van oudsher de plek waar mensen elkaar ontmoeten, waar ideeën geboren worden en initiatieven ontplooid worden. Het dorpshuis is de plek waar de zelfsturende gemeenschap een gezicht krijgt. Het dorpshuis is allang niet meer alleen het thuishonk van de cultuurdragers zoals de fanfare, de zangvereniging en de ouderensociëteit. Afhankelijk van de lokale omstandigheden worden combinaties gemaakt met sportverenigingen, basisschool, kinderopvang, zorgvoorzieningen, dorpswinkel en specifieke woningbouw.

Het dorpshuis van de toekomst is een resultaat van de visie die het dorp zelf ontwikkelt op activiteiten en voorzieningen die nodig zijn voor een vitale gemeenschap. Dit proces van zelfsturing start altijd met een dialoog van bewoners, verenigingen, instellingen en ondernemers over waar willen we naar toe en wat hebben we daarvoor nodig. De hiervoor benodigde ruimten worden opgenomen in een accommodatieplan. Voor de samenstelling van een accommodatieplan zal te allen tijde ook buiten de muren van het dorpshuis gekeken worden. Daarom is dit niet alleen een taak van het dorpshuisbestuur. Een accommodatieplan beperkt zich ook niet tot de behoeften uit de eigen gemeenschap. Er zal ook nagegaan worden voor welke functies en behoeften afstemming kan plaatsvinden met de omliggende dorpen. Inwoners zijn immer niet alleen georiënteerd op het eigen dorp.

Een accommodatieplan gaat enerzijds uit van de huidige plus de toekomstige accommodatiewensen vanuit de gemeenschap en anderzijds van het totale bestaande aanbod van accommodaties zoals dorpshuis, basisschool, sportkantine, dorpscafé en ook steeds meer de kerk. Het verschil tussen accommodatiewensen en het bestaande aanbod van accommodaties vormt de kern voor een verbetering of nieuwbouw van een accommodatie. Afhankelijk van de lokale situatie kan een accommodatieplan zijn beslag krijgen in het dorpshuis, maar ook bijvoorbeeld in de basisschool of in de kerk. In de Noord-Limburgse gemeenten Peel & Maas en Venray wordt vanuit het gedachtegoed van zelfsturende gemeenschappen gewerkt met deze aanpak van accommodatieplannen. Meer informatie op www.dorpshuizen.nl/pageid=74

6. Informatie en ondersteuning

Adressen

Heeft u als gemeente of dorpshuisbestuur interesse in het ontwikkelen van een dorpshuizenbeleid en heeft u behoefte aan ondersteuning? Dat kan als er in uw provincie een steunpunt voor dorpshuizen is. Kijk hier beneden voor de websites.

Op www.dorpshuizen.nl/pageid=74 vindt u voorbeelden van dorpshuizenbeleid.

Ook uw beleid zetten wij er graag bij als u het stuurt naar vraagbaak@dorpshuizen.nl

WWW.GRONINGERDORPEN.NL

WWW.DOARPSWURK.NL

WWW.BOKD.NL/DORPSHUIZEN.ASPX

WWW.OVKK.NL

WWW.FEDERATIE-DORPSHUIZEN-GELDERLAND.NL

WWW.PDNH.NL

WWW.THEFT.NL

WWW.SPIRATO.NL

WWW.DORPSHUIZEN.NL

Colofon

Dit is een uitgave van de **Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen**, juni 2013.

Deze uitgave is gebaseerd op een uitgave met dezelfde titel van de stichting Platform Dorpshuizen Noord-Holland, die mogelijk is gemaakt door de provincie Noord-Holland (2009).

Werkgroep LVKK:

Sjaak Sluifers, Pieter Knol, Koos Mirck en Jaap de Knegt

Werkgroep PDNH:

Ger Praamstra, Luc Overman en Jaap de Knegt

Tekst:

Jaap de Knegt en Sjaak Sluifers

Vormgeving:

Studio Stevens, Westbeemster

Deze uitgave is mede tot stand gekomen met steun van het Oranje Fonds